

УДК 658

DOI: <https://doi.org/10.32782/CMI/20232-5-3>**Клочко Т.А.**

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри економіки та підприємництва,
Сумський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2019-5274>

РОЗРОБКА ШЛЯХІВ ІННОВАЦІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуто теоретичні аспекти основ інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору. Розглянуто економічну сутність, передумови інтенсивності та особливості прояву, активізації інноваційної діяльності аграрних підприємств. Основою проведення дослідження став комплексний підхід до предмету, що вивчається. При вирішенні конкретних завдань застосовувалися аналітичний, графічний, монографічний методи дослідження. Сформульовано пропозиції з питань удосконалення регулювання та стимулювання інноваційної діяльності підприємств АПК з боку держави; проаналізовано процес інноваційної адаптації підприємств, складено рекомендації щодо підтримки інноваційної складової діяльності аграрних товаровиробників. Розроблено для запровадження пропозиції, що спрямовані на вдосконалення процесу реалізації інновацій у сільськогосподарському виробництві. Застосування розроблених рекомендацій дозволить на більш високому методичному рівні вирішувати проблеми впровадження інноваційних процесів для забезпечення ефективної господарської діяльності підприємства.

Ключові слова: адаптація, інноваційна діяльність, аграрна сфера.

Klochko Tatiana

Sumy National Agrarian University

DEVELOPMENT OF WAYS OF INNOVATIVE ADAPTATION OF THE ENTERPRISE

The article examines the theoretical aspects of the foundations of innovative development of enterprises in the agrarian sector, in particular, the rate of acceleration of scientific and technical progress. The economic essence, prerequisites of intensity and features of manifestation, activation of innovative activity of agrarian enterprises are considered. We believe that the approach to innovation as a completely defined phenomenon can be replaced by the interpretation of innovation with the concept of "innovation process". These concepts are not identical and have differences. The innovation process is directly involved in the creation, development and dissemination of innovations. The basis of the research was a comprehensive approach to the subject being studied. Analytical, graphic, and monographic research methods were used to solve specific tasks. The relevance of the transition to an innovative development model has been proven, the essence of which is: the systematic integration of agriculture into the scientific and technical sphere. The purpose of this integration is to increase production efficiency through technical-technological and organizational-management renewal. A distinctive feature of the innovation process of the modern agro-industrial complex is the deformation of the transition to a market economy, in particular the curtailment of funding for research and development from budgetary sources, a sharp reduction in wages and the outflow of scientific personnel, the destruction of the material and technical support of scientific and educational organizations. Adaptation of the enterprise's innovative solutions in the course of its economic activity involves the assessment of the sphere of labor resources, the sphere of engineering and technology, and the sphere of financial abilities. Proposals for improvement of regulation and stimulation of innovative activity of agro-industrial complex enterprises by the state have been formulated; the process of innovative adaptation of enterprises was analyzed, recommendations were made for supporting the innovative component of the activity of agricultural producers. Proposals aimed at improving the process of implementing innovations in agricultural production have been developed for implementation.

Keywords: adaptation, innovative activity, agrarian sphere, agribusiness enterprises.

Постановка проблеми. Процес освоєння інновацій в аграрному секторі слід вважати заключним етапом інноваційної адаптації, що є специфічним видом діяльності, яка тісно пов'язана зі сферою управління та організації виробництва з урахуванням технологічних способів господарювання. Ця діяльність спрямована на збільшення обсягу та рівня необхідних для розвитку підприємства знань, а також кількості нової техніки високої якості, що використовується в аграрній сфері; застосування передових технологій; нових матеріалів (наприклад, добрив, засобів захисту), новостворених сортів рослин, порід тварин тощо. Усі ці напрями мають сприяти підвищенню ефективності аграрного виробництва.

На сучасному етапі функціонування АПК більшість передових країн світу взяли курс на перехід до інноваційної моделі розвитку. Її суть: системність інтеграції сільського господарства до науково-технічної сфери. Мета даної інтеграції полягає у підвищенні виробничої ефективності через техніко-технологічне та організаційно-управлінське оновлення. Відмінною рисою інноваційного процесу сучасного агропромислового комплексу є деформація переходу до ринкової економіки, зокрема згортання фінансування науководослідних розробок з бюджетних джерел, різке скорочення оплати праці та відтік наукових кадрів, руйнація матеріально-технічного забезпечення науково-освітніх організацій.

Метою статті є окреслення актуальних проблем та аналіз особливостей інноваційної адаптації аграрного підприємства в Україні.

Аналіз досліджень і публікацій. Грунтовні дослідження різних аспектів інноваційних процесів в аграрній сфері здійснено провідними вітчизняними вченими, такими як В. Г. Андрійчук, А. П. Гайдучський, О. І. Дацій, Л. В. Дейнеко, М. В. Зубець, М. І. Кісіль, М. Ю. Коденська, М. Х. Корецький, М. Ф. Кропивко, М. І. Крупка, М. Й. Малік, Г. М. Підлісецький, А. В. Чупіс, О. М. Шестопад, В. В. Юрчишин та інші.

Виклад основного матеріалу дослідження. Успішність розвитку інноваційного процесу полягає не лише у прискореному виробництві високоякісної наукової продукції, а й у активному практичному її освоєнні. Однак, через глибоку економічну кризу, що охопила сільськогосподарське виробництво, переважна частина аграрних підприємств втратила власні кошти для придбання інновацій. Отримання ними кредитних коштів у освоєння досягнень науково-технічного прогресу утруднено [4].

Основними принципами управління інноваційною адаптацією є:

1. Принцип прийняття рішення, який стосується управління інноваційною адаптацією підприємства відповідно до стадій інноваційного процесу та стадій життєвого циклу підприємства. Вирішення питань управління адаптацією приймаються після розгляду альтернативних варіантів при розподілі ресурсів з урахуванням зусиль, які підприємство робить, здійснюючи інноваційні процеси та стандартну діяльність підприємства господарську діяльність. Роблячи вибір рішення, підприємство, крім загальних критеріїв ефективності, враховує перспективні етапи інноваційного процесу та поточну стадію свого життєвого циклу.

2. Принцип використання додаткових методів адаптації. Ступінь очікуваних характеристик підприємства має відповідати рівню його показників відповідно до поставленої мети.

3. Принцип вибору методів або неінноваційної, або інноваційної адаптації. Відповідно до ланцюжка впливів ефективність функціонування підприємства оцінюються через такі чинники: ступінь ефективності залучення ресурсів підприємства (використовуються трудові, матеріально-сировинні, основні виробничі фонди, фінансові ресурси) та інші показники ефективності управління.

4. Принцип вибору інноваційної адаптації, що враховує аналіз та оцінку використання внутрішніх та зовнішніх факторів при досягненні цілей підприємства. Фундаментальним фактором для інноваційної адаптації виступає виявлена недосяжність цілей підприємства, що діє у відомих внутрішньогосподарських та зовнішніх умовах [3].

На рис. 1 показано модель інноваційної адаптації підприємства до змін середовища у процесі загальної адаптації.

Адаптація інноваційних рішень підприємства при веденні ним господарської діяльності передбачає оцінку сфери трудових ресурсів, сфери техніки та технології, сфери фінансових здібностей. Узагальнення даних сфер характеризує можливості підприємства щодо здійснення інноваційного процесу (рис. 2).

Адаптація інноваційних діяльності підприємства до його господарських процесів складає послідовний ряд етапів. Насамперед – етап оцінювання можливостей та здібностей суб'єкта господарювання вести інноваційний процес. Ця здатність підприємства характеризується системою показників, які у науковій літературі виступають як дефініція «інноваційний потенціал» [1].

Щоб вирішувати проблеми фінансування інноваційних процесів на підприємстві, потрібно створити методологічну базу обґрунтування та методіку підбору оптимального за ефективністю джерела фінансування.

Ми переконалися в тому, що на вибір джерела фінансування інноваційної діяльності на підприємстві впливають такі основні фактори:

- 1) розмір у грошах власних коштів підприємства;
- 2) масштабність та досягнутий ступінь розвитку підприємства;
- 3) існуюча організаційно-правова форма підприємства;
- 4) методи та способи формування активів підприємства з метою реалізувати інноваційний проект;
- 5) наявність ризиків при реалізації інноваційного проекту, включаючи ризик втрати контролю над управлінням підприємством [7].

Носій інноваційної продукції в аграрній сфері – інноваційне сільськогосподарське підприємство. Світова практика до інноваційних відносить підприємства, де понад 70% продукції у грошовому вимірі від загального обсягу виробництва за звітний період формується з допомогою виробництва інноваційної продукції. Якщо такий критерій поширити на вітчизняні підприємства, стане очевидним: в АПК України нині дуже мало інноваційних підприємств [5]. Виходячи зі сказаного, можна сформулювати проблему інноваційного розвитку: активізувати інноваційну діяльність в АПК України.

Ефективний розвиток інноваційної діяльності на сучасному етапі передбачає, перш за все, вирішення проблем фінансування та державного регулювання. Для цього необхідне формування макроекономічного механізму державної підтримки та стимулювання інноваційної діяльності. До складу відповідних заходів державної підтримки інноваційного процесу в АПК пропонуємо включити наступні заходи:

- побудова інституційних та законодавчих засад для формування активної інноваційної сфери;
- підтримка з боку держави у вигляді стимулювання дій інвесторів, що вкладають капітали у розвиток інноваційного виробництва, аграрних товаровиробників, які освоюють інновації, використовуючи податкові пільги, гарантії та кредити;
- активізація венчурного фінансування;
- внесення змін до амортизаційної політики;
- зовнішньоекономічної та інформаційної підтримки;
- використання лізингових договорів наукомісткого обладнання;
- одержання прямих інвестицій від держави з метою реалізувати інноваційні програми та проекти, які мають пріоритетне значення [8].

Оскільки традиційні джерела фінансування інноваційної діяльності в сучасних українських умовах виявляються недостатніми для ефективного освоєння

Рис. 1. Модель інноваційної адаптації підприємства

Джерело: складено автором

інновацій, необхідне використання нових організаційних форм та механізмів фінансування інноваційних процесів.

Як нові організаційні форми ми пропонуємо звернути увагу до ФПГ. Така структура дозволяє вирішувати одну з найважливіших проблем освоєння – його фінансування, а також розвиток проектного фінансування, лізингових операцій, залучення венчурного капіталу [2].

З метою створення умов щодо проведення єдиної, взаємоузгодженої науково-технічної та інноваційної політики в АПК необхідно оптимізувати структуру управління інноваційним процесом у цій сфері. Вирі-

шення цього завдання може бути здійснено на основі запропонованої нами моделі організації інноваційної діяльності в АПК (рис. 3).

Результатом успішної інноваційної діяльності є такий результат, що задовольняє наступні цільові вимоги:

- виступає як об'єкт інтелектуальної власності;
- має високий науково-технічний рівень;
- отриманий вперше, або в порівнянні з іншими аналогами має максимально високі значення науково-економічних показників [6].

Високий рівень складності агропромислового виробництва як системи та його особливості визнача-

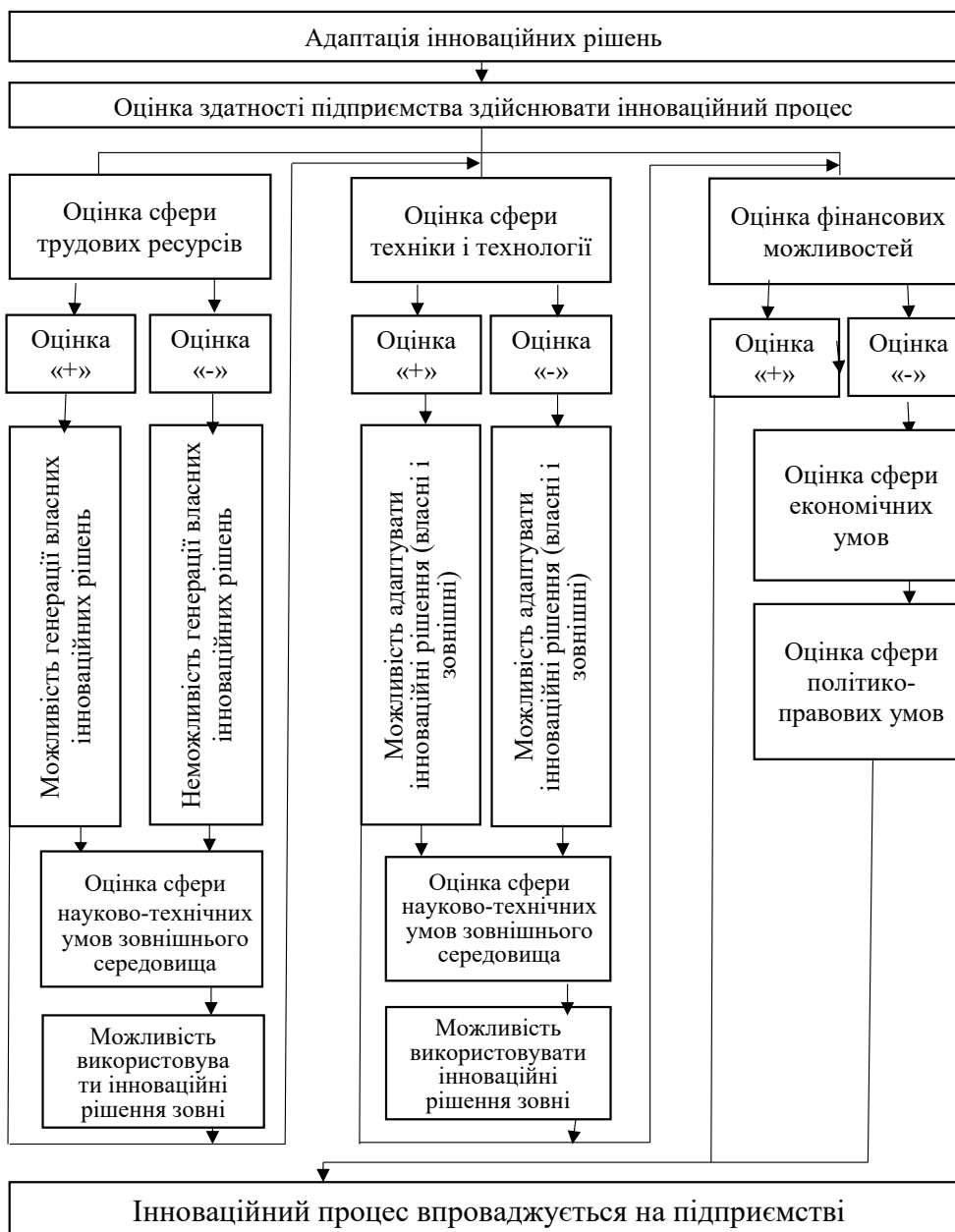

Рис. 2. Оцінювання можливостей адаптації інноваційного процесу та виробничої діяльності підприємства

Джерело: розроблено автором

ють своєрідність підходів та методів управління інноваційним процесом.

Висновки. При вирішенні проблематики інноваційного розвитку аграрного сектору економіки необхідна розробка обґрунтованої державної політики, яка повинна включати: удосконалення законодавства з питань інноваційного розвитку, впровадження додаткових економічних механізмів, важелів та стимулів, здатних зацікавити аграрних товаровиробників перейти на застосування інноваційних технологій.

Освоювати інновації можна як разово, так і на постійній основі. У першому випадку виробництво використовує високопродуктивну техніку або впроваджує робочі процеси з використанням продуктивніших сортів рослин, добрив тощо. Широкомасштабність розгортання інноваційних процесів в аграрній сфері стає дедалі більш скрутним. Розвиток інноваційно-технологічних процесів сприяє переходу АПК на рейки ринкової економіки з урахуванням економічних особливостей та виробничих можливостей.

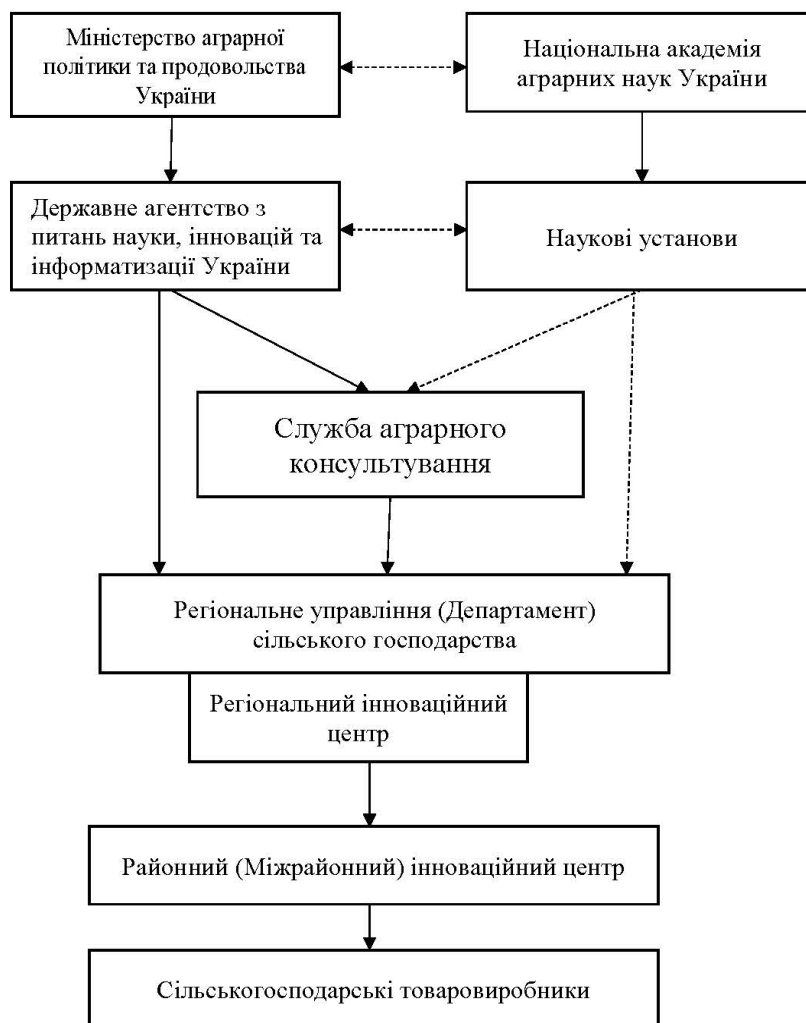

Рис. 3. Модель організації інноваційної діяльності в АПК

Джерело: складено автором

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гетьман О. М., Даньків В. Й., Книшева Б. В., Гетьман О. М. Управління інвестиційною діяльністю підприємств в умовах кризи. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. Економіка*. 2013. Вип. 3. С. 49–52.
2. Давиденко Н. М. Активізація інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки України. *Агроінком*. 2017. № 9–10. С. 73–76.
3. Єфімова С. А. Управління інноваційним потенціалом підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. № 9. С. 98–101.
4. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. № 1560–ХІІ (редакція від 06.11.2014 р.). *Відомості ВР України*. 1991. № 47. Ст. 646. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
5. Кадол Л. В. Особливості комплексної оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 10. С. 359–363.
6. Петруха Н. Н. Оцінювання ефективності інвестиційно-інноваційних проектів на основі державно-приватного партнерства в аграрному секторі економіки України. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 10. 141–149.
7. Позняк С. В. Інновації як фактор підвищення конкуренто-спроможності підприємств. *Ефективна економіка*. 2015. № 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2015/94.pdf.
8. Сириченко Н. С. Економічна сутність і класифікація інвестицій в умовах глобальних трансформацій. *Науковий вісник Мукачівського державного університету, Серія Економіка*. Випуск 2(4). Частина 1. 2015. С. 263–269.

REFERENCES

1. Hetman O. M., Dankiv V. Y., Knysheva B. V., Hetman O. M. (2013). Upravlinnia investytsiinoiu diialnistiu pidpriemstv v umovakh kryzy [Management of investment activities of enterprises in crisis conditions]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Ser. Ekonomika*, no. 3. pp. 49–52.
2. Davydenko N. M. (2017). Aktyvizatsiia investytsiinoi diialnosti v ahrarnomu sektori ekonomiky Ukrainy [Activation of investment activity in the agrarian sector of the economy of Ukraine]. *Ahroinkom*, no. 9–10. pp. 73–76.
3. Iefimova S. A. (2014). Upravlinnia innovatsiinym potentsialom pidpriemstva [Management of the innovative potential of the enterprise]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, no. 9. pp. 98–101.

4. Zakon Ukrainy «Pro investytsiinu diialnist» vid 18.09.1991 (1991). No. 1560–XII (redaktsiia vid 06.11.2014 r.). *Vidomosti VR Ukrainy*, no. 47. pp. 646. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.

5. Kadol L. V. (2016). Osoblyvosti kompleksnoi otsinky efektyvnosti innovatsiinoi diialnosti pidpriemstva [Peculiarities of the comprehensive evaluation of the efficiency of the enterprise's innovative activity]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, no. 10. pp. 359–363

6. Petrukha N. N. (2015) Otsiniuvannia efektyvnosti investytsiino-innovatsiinykh proektiv na osnovi derzhavno-pryvatnoho partnerstva v aharnomu sektori ekonomiky Ukrainy [Evaluation of the effectiveness of investment and innovation projects based on public-private partnership in the agricultural sector of the economy of Ukraine]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 10. pp. 141–149.

7. Pozniak S. V. (2015). Innovatsii yak faktor pidvyshchennia konkurentospromozhnosti pidpriemstv [Innovation as a factor in increasing the competitiveness of enterprises]. *Efektivna ekonomka*, no. 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2015/94.pdf.

8. Syrychenko N. S. (2015). Ekonomichna sutnist i klasyfikatsiia investytsii v umovakh hlobalnykh transformatsii [Economic essence and classification of investments in the conditions of global transformations]. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu, Serii Ekonomika*. Vypusk 2(4). Chastyna 1, pp. 263–269.